

## Wymagania na poszczególne oceny z wiedzy o społeczeństwie dla szkoły podstawowej

### „Dziś i jutro” kl. 8

**Celujący** – Uczeń wzorowo opanował treści nauczania przewidziane programem, samodzielnie rozwija swoje zainteresowania. Omawia zależności między zaspokojeniem potrzeb i wywiązywaniem się z ról społecznych a samorealizacją i samooceną jednostki; podaje konsekwencje braku zaspokojenia poszczególnych potrzeb człowieka; przytacza przykłady konfliktu ról społecznych, wskazuje przyczyny, konsekwencje, sposoby rozwiązania problemu; przedstawia problem przestrzegania norm społecznych w swoim środowisku; charakteryzuje strategie przyjmowane w czasie konfliktu, porównuje konsekwencje przyjęcia określonych postaw wobec sytuacji konfliktowej dla jednostki i społeczeństwa, przygotowuje poradnik unikania konfliktów i ich skutecznego rozwiązywania, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego uczuć, jakie towarzyszą ludziom podczas konfliktu; dokonuje samooceny pod kątem asertywności; omawia funkcjonowanie współczesnej rodziny; przeprowadza ankietę dotyczącą wartości ważnych w jego rodzinie i prezentuje jej wyniki; wyjaśnia, jak na poszczególnych etapach życia jednostki, zmienia się rola rodziny w procesie socjalizacji; charakteryzuje przyczyny problemów współczesnych rodzin i omawia ich skutki dla ich członków oraz dla społeczeństwa, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego tego, jak w przeszłości obchodzono święta narodowe i religijne; wypowiada się na temat najczęściej i najrzadziej wykorzystywanych praw ucznia zapisanych w statucie jego szkoły; wyjaśnia, jak bycie świadomym konsumentem wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego; na wybranych przykładach wykazuje, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych; uzasadnia, że wolności i prawa polityczne są konieczne dla funkcjonowania demokracji, prezentuje życiorys i działalność Malali Yousafzai; przygotowuje prezentację na temat działalności wybranej organizacji pozarządowej zajmującej się ochroną praw człowieka, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego ochrony praw człowieka; przygotowuje poradnik bezpiecznego korzystania z Internetu; wymienia inne niż policja i straż miejska (gminna) służby porządkowe i określa ich uprawnienia, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego bezpiecznego korzystania z sieci oraz unikania zagrożeń związanych z przestępczością; podaje, w jakich przypadkach zostaje wprowadzony zarząd komisaryczny, ocenia, czy system władz samorządowych sprzyja zaangażowaniu mieszkańców w życie społeczności lokalnej i przytacza argumenty na poparcie swojego stanowiska, przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów; przygotowuje prezentację na temat gminy lub miasta, w których mieszka (zasłużone postaci i wydarzenia z dziejów gminy), redaguje petycję do władz w sprawie budżetu obywatelskiego, gromadzi wiadomości na temat funkcjonowania budżetów obywatelskich w różnych miastach Polski i wyciąga wnioski z analizy zebranego materiału, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego strategii rozwiązania określonego problemu społeczności lokalnej, przygotowuje prezentację na temat swojej gminy/ swojego miasta oraz prezentację dotyczącą działań podjętych przez władze swojego powiatu i województwa, przyjmuje rolę lidera w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji i zwyczajów swojej społeczności regionalnej oraz w prowadzeniu projektu dotyczącego koncepcji akcji promującej region za granicą; proponuje inicjatywy, które warto by zrealizować w okolicy i wskazuje sposoby ich realizacji; wyjaśnia, dlaczego polskie godło w czasach komunizmu wyglądało inaczej niż obecnie, prezentuje wybrany element polskiego dziedzictwa narodowego i wyjaśnia, na czym polega jego wyjątkowość, przygotowuje prezentację na temat polskich zabytków i miejsc wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO; prezentuje sylwetki wybranych wybitnych

Polaków i ocenia znaczenie ich dorobku dla pożytku publicznego; przedstawia rolę patriotyzmu we współczesnym świecie; wyjaśnia, co wpłynęło na rozlokowanie skupisk poszczególnych mniejszości narodowych w Polsce, określa czynniki, które miały wpływ na rozmieszczenie Polonii na świecie, przygotowuje wystąpienie dotyczące kryzysów uchodźczych na świecie, opracowuje prezentację na temat kultury mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego koncepcji kampanii informacyjnej; omawia wpływ skrajnych postaw na historię XX w.; ocenia stan demokracji w państwie i uzasadnia swoje zdanie, określa, jak zmieniła się liczba monarchii i republik w Europie w ciągu ostatnich 200 lat; wyjaśnia, dlaczego większość państw demokratycznych rzadko wykorzystuje model bezpośredni, ocenia, która historyczna forma demokracji jest najbardziej zbliżona do dzisiejszego ustroju demokratycznego; przygotowuje prezentację na temat historii polskich konstytucji; wyjaśnia, czym zajmują się komisje sejmowe, Prezydium Sejmu RP i Konwent Seniorów, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat ograniczania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach parlamentarnych i przedstawia trafne argumenty; omawia okoliczności przywrócenia urzędu prezydenta w Polsce, aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmuje rolę lidera grupy i jako minister wygłasza przemówienie oraz przytacza trafne argumenty; charakteryzuje polską scenę polityczną; opowiada o swoich doświadczeniach z pracy wolontariackiej, przygotowuje prezentację o organizacjach pozarządowych, które funkcjonują w najbliższej okolicy, przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego założenia stowarzyszenia i akcji wolontariackiej; ocenia, jak często na jego poglądy, decyzje i wybory mają wpływ media społecznościowe; analizuje wyniki badań opinii publicznej, formułuje wnioski, określa przyczyny zaobserwowanych zjawisk, wyraża własną opinię na wskazany temat i uzasadnia odpowiedź, znajduje informacje o protestach przed ambasadami różnych krajów, omawia to zjawisko i przedstawia swoje zdanie na ten temat, ocenia, jaki wpływ ma prawo weta w Radzie Bezpieczeństwa ONZ na skuteczność działań tego organu, przygotowuje prezentację na temat najważniejszych działań Polski w strukturach ONZ i NATO; omawia główne zagadnienia i problemy funkcjonowania UE, aktywnie uczestniczy w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej, ocenia proces integracji Polski z Unią Europejską, rozważa, jakie mogą być konsekwencje wychodzenia kolejnych krajów z UE; proponuje, w jaki sposób młodzi ludzie mogą dbać o środowisko, wyjaśnia, czym jest Młodzieżowy Strajk Klimatyczny, przedstawia sylwetkę Greta Thunberg, aktywnie uczestniczy w dyskusji o wyzwaniach związanych z migracją, przytacza trafne argumenty, proponuje sposoby rozwiązania problemu, znajduje informacje o inicjatywach na rzecz osób potrzebujących z krajów Południa; opowiada o zamachu na World Trade Center, przygotowuje prezentację dotyczącą konfliktu na Ukrainie, aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych, podaje konkretne propozycje i przedstawia trafne argumenty. Łączy i wykorzystuje wiadomości z różnych dziedzin, analizuje, formułuje sądy, wyciąga wnioski i ocenia argumentując. Jest bardzo aktywny na lekcjach, systematyczny, twórczy, wzorowo zorganizowany.

**Bardzo dobry** – Uczeń opanował w pełni podstawę programową. Wykazuje się dużą wiedzą. Wskazuje zależności pomiędzy procesem zaspokajania potrzeb a rozwojem człowieka, tłumaczy, czym jest osobowość, i jakie ma związki z socjalizacją, porównuje społeczne oczekiwania dotyczące pełnienia roli dziecka i rodzica oraz ucznia i nauczyciela, podaje przykłady konfliktu ról społecznych, wskazuje przyczyny i skutki nieprzestrzegania przez jednostkę norm społecznych, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat teorii Abrahama Maslow i na temat kondycji psychicznej młodych ludzi w Polsce; wskazuje wady i zalety

różnych metod podejmowania decyzji w grupie, określa, które metody są najwłaściwsze dla zespołowego wykonania określonych zadań, podaje przykłady sytuacji konfliktowych z codziennego życia, proponuje metody rozwiązania sporu w każdej z nich i uzasadnia swój wybór, przytacza przykłady autorytetów, określa, co odróżnia te osoby od idoli, i uzasadnia swoje zdanie, redaguje w punktach przebieg negocjacji ; tłumaczy, czym jest asertywność i jakie ma znaczenie dla funkcjonowania jednostki w społeczeństwie; porównuje cechy różnych typów rodzin, wskazuje przykłady realizacji poszczególnych funkcji rodziny, rozpoznaje przypadki nieprawidłowego realizowania przez rodzinę swoich funkcji, wyjaśnia znaczenie szczęścia rodzinnego i jego wpływ na człowieka, wskazuje zależności między systemem wartości a zasadami funkcjonowania rodziny; wyjaśnia sposób funkcjonowania samorządu uczniowskiego; pisze reklamację; proponuje hierarchię funkcji praw człowieka i uzasadnia swoje zdanie, uzasadnia potrzebę istnienia międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka, przedstawia historię praw człowieka, charakteryzuje kategorie wolności oraz praw człowieka i obywatela zagwarantowane w *Konstytucji RP*, określa źródła generacji praw człowieka, tłumaczy, na czym polega różnica między prawami pierwszej, drugiej i trzeciej generacji, wyjaśnia, w jaki sposób każdy człowiek może wpływać na życie publiczne dzięki wolnościom i prawom politycznym zagwarantowanym w *Konstytucji RP*; omawia kategorie spraw kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka, charakteryzuje działalność wybranych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka, wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa system ochrony praw człowieka; omawia konsekwencje przemocy dla osób, które jej doświadczyły, charakteryzuje rodzaje cyberprzemocy oraz podaje metody przeciwdziałania tym zjawiskom, charakteryzuje zjawisko uzależnienia od Internetu, projektuje ciekawą formę plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci, uzasadnia konieczność reagowania w przypadkach doświadczania przemocy domowej lub bycia jej świadkiem; wyjaśnia, jakie są cele postępowania sądowego wobec niepełnoletnich, określa czynniki brane pod uwagę przez organy państwowe przy rozstrzyganiu spraw dotyczących nieletnich, wskazuje rodzaje przestępstw, za których popełnienie prawo dopuszcza odpowiedzialność karną nieletnich po ukończeniu 15 roku życia, uzasadnia konieczność znajomości praw przysługujących obywatelom w kontaktach ze służbami mundurowymi i porządkowymi, podaje przykłady akcji przeprowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze Policji; wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa samorząd terytorialny, wykazuje, że zasady, na których opiera się funkcjonowanie samorządu terytorialnego, obowiązują w codziennym życiu swojej gminy/ swojego miasta, odczytuje i analizuje dane z wykresu oraz uzasadnia wyciągnięte przez siebie wnioski; wyjaśnia zasady referendum lokalnego i wskazuje sprawy, których może ono dotyczyć, wyjaśnia, jak działają młodzieżowe rady gminy, aktywnie uczestniczy w dyskusji o bieżących problemach społeczności lokalnej i przytacza trafne argumenty, uzasadnia konieczność angażowania się mieszkańców w życie gminy i rozwiązywanie jej problemów; porównuje strukturę władz samorządu powiatowego i wojewódzkiego, określa, które z organów samorządu powiatowego i wojewódzkiego mogą zostać odwołane przez mieszkańców, wskazuje zadania wykonywane przez samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki; analizuje zawartość Biuletynu Informacji Publicznej urzędu swojego miasta, powiatu lub województwa, wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej dla funkcjonowania społeczeństwa; analizuje zawartość Biuletynu Informacji Publicznej urzędu swojego miasta, powiatu lub województwa, wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej dla funkcjonowania społeczeństwa; tłumaczy zależności między różnymi tożsamościami, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno--kulturowych i przytacza trafne argumenty, uzasadnia konieczność popularyzowania wartości obywatelskich we współczesnym państwie demokratycznym; analizuje wyniki badań dotyczących rozumienia patriotyzmu, wyjaśnia znaczenie poszczególnych działań dla polskiej gospodarki; przedstawia strukturę ludności

zamieszkującej terytorium Polski, tłumaczy, jakie cechy języka kaszubskiego zdecydowały o uznaniu go za język regionalny, omawia czynniki przyciągające i wypychające wpływające na migrację, na podstawie tekstu ustawy podaje kryteria, które decydują w Polsce o uznaniu danej społeczności za mniejszość narodową lub etniczną, uzasadnia konieczność ochrony prawnej tych mniejszości; wskazuje ograniczenia postawy tolerancyjnej i tłumaczy ich przyczyny, omawia różnice między szowinizmem a nacjonalizmem, prezentuje konsekwencje upowszechniania się ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, formułuje argumenty na poparcie tezy, że walka z brakiem tolerancji jest ważna dla funkcjonowania społeczeństwa i że pogodzenie różnych tożsamości społeczno--kulturowych jest możliwe, analizuje tekst źródłowy, omawia problemy w nim poruszone i formułuje swoje stanowisko wobec nich; uzasadnia potrzebę realizowania przez państwo funkcji zewnętrznych, analizuje różnice między demokracją, autorytaryzmem a totalitaryzmem w obszarach władzy, praw obywateli, wolności słowa i mediów oraz ideologii państwowej, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej, prezentuje stanowisko swojej grupy i przytacza trafne argumenty; omawia hierarchię aktów prawnych w Polsce, opisuje procedurę zmiany konstytucji, interpretuje artykuły *Konstytucji RP* dotyczące referendum ogólnokrajowego, wskazuje, które opisane w *Konstytucji RP* wolności, prawa i obowiązki obywateli uważa za najważniejsze, i uzasadnia swoje zdanie; opisuje funkcjonowanie Sejmu i Senatu RP z uwzględnieniem działalności klubów i kół poselskich tworzących koalicję i opozycję, wyjaśnia znaczenie immunitetu dla funkcjonowania władzy ustawodawczej, wskazuje różnice w organizacji wyborów do Sejmu i Senatu RP, omawia proces ustawodawczy, porównuje role Sejmu i Senatu RP w procesie ustawodawczym, wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym, wymienia skutki, jakie niesie dla państwa i społeczeństwa niska frekwencja wyborcza; wyjaśnia związek funkcjonowania urzędu Prezydenta RP z republikańską formą rządów, tłumaczy, na jakich zasadach działają wotum zaufania i wotum nieufności, określa, na czym polega zasada kontrasygnaty, tłumaczy, czym jest Rada Gabinetowa, wyjaśnia, dlaczego jest potrzebne poparcie większości sejmowej dla Rady Ministrów i premiera, omawia trzy kroki w procedurze powoływania Rady Ministrów (na podstawie artykułów *Konstytucji RP*), aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmuje rolę lidera grupy; opisuje salę rozpraw w procesie karnym, charakteryzuje działania Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu, wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w państwie demokratycznym, odszukuje informacje na temat sporu o reformę sądownictwa i ustala, jakich kwestii on dotyczył, analizuje tekst źródłowy, na jego podstawie omawia wpływ sędziów na sferę polityki i życia społecznego; opisuje działalność partii w państwie demokratycznym, podaje przykłady działań podejmowanych przez wybraną partię polityczną reprezentowaną w Sejmie RP; omawia poszczególne obszary działalności organizacji pozarządowych, wyjaśnia, czym jest organizacja pożytku publicznego i w jaki sposób można wspomóc jej działalność, uzasadnia konieczność angażowania się w działania organizacji pozarządowych, - przytacza argumenty na poparcie tezy, że wolność słowa i wolne media są fundamentem demokracji, charakteryzuje misję mediów publicznych, omawia przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu mediów społecznościowych na demokrację, uzasadnia konieczność przestrzegania zasad etyki dziennikarskiej, wyjaśnia rolę opinii i komentarzy w demokratycznych mediach, bada sposób ukazania jednego wydarzenia w artykułach z kilku źródeł, oddziela fakty od opinii i przedstawia wnioski, uzasadnia konieczność oddzielania faktów od opinii; określa rolę organizacji międzynarodowych na arenie światowej, wyjaśnia, jaką rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego, omawia wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska; wskazuje wady i zalety procesu integracji europejskiej, podaje nazwy trzech wspólnot europejskich, omawia uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej, analizuje tekst Deklaracji Schumana

i określa, jak zmieniła się sytuacja w Europie od czasów autora, aktywnie uczestniczy w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej, przedstawia trafne argumenty, uzasadnia swoje stanowisko; wskazuje koszty przynależności Polski do UE, przedstawia negatywne skutki swobodnego przepływu osób, omawia przeznaczenie poszczególnych rodzajów funduszy unijnych; omawia pozytywne i negatywne skutki globalizacji w różnych dziedzinach, przedstawia sytuację krajów rozwiniętych i rozwijających się, uzasadnia konieczność udzielania pomocy humanitarnej, wyjaśnia, czym jest grupa G7, omawia problemy związane z migracją oraz główne zagrożenia i wyzwania XXI w.; wyjaśnia, dlaczego walka ze współczesnym terroryzmem jest trudna, aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych, przedstawia trafne argumenty. Pracuje systematycznie, jest aktywny, podejmuje się dodatkowych zadań, aktywnie współpracuje w grupie.

**Dobry** – Uczeń opanował wiedzę faktograficzną i umiejętności na poziomie ponadpodstawowym. Uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną, wyjaśnia, na czym polega proces socjalizacji, określa, jaką rolę w procesie socjalizacji odgrywa rodzina, wymienia kategorie norm społecznych, określa, które spośród podanych zachowań są oceniane z zastosowaniem norm prawnych i uzasadnia swój wybór, wskazuje zależności pomiędzy zdrowiem psychicznym a funkcjonowaniem jednostki w społeczeństwie; omawia podział grup społecznych i różne sposoby rozwiązywania konfliktów: rozmowę, negocjacje, mediacje i arbitraż, wskazuje ich dobre i złe strony, wymienia warunki prowadzenia skutecznych negocjacji; podaje reguły obowiązujące uczestników dyskusji i debaty, przedstawia warunki asertywności, buduje asertywną wypowiedź na temat szkodliwości używek; przedstawia argumenty na poparcie twierdzenia, że rodzina jest podstawową grupą społeczną, omawia najważniejsze funkcje rodziny, wylicza typy rodziny, tłumaczy, czym jest władza rodzicielska, omawia prawa i obowiązki dzieci w rodzinie, podaje nazwy instytucji wspierających rodziny; omawia prawa i obowiązki ucznia, charakteryzuje poszczególne instytucje życia szkolnego (organizacja, zadania, formy działania), na podstawie *Konstytucji RP* i statutu swojej szkoły wyjaśnia, jak należy reagować w przypadkach naruszania praw uczniów lub pracowników szkoły; tłumaczy podstawowe zasady ekonomii kierujące budżetem gospodarstwa domowego, proponuje, jak uzyskać nadwyżkę budżetową oraz jak uniknąć „dziury” w budżecie, wylicza przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym, przedstawia zasady świadomych, bezpiecznych zakupów, wskazuje, w jakich przypadkach konsument ma prawo do zwrotu towaru, wymienia instytucje chroniące prawa konsumenta; podaje okoliczności uchwalenia i postanowienia *Powszechnej deklaracji praw człowieka*, wyjaśnia znaczenie poszczególnych cech praw człowieka, omawia genezę i treść *Konwencji o prawach dziecka*, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach; wyjaśnia różnicę między prawami a wolnościami, wskazuje ograniczenia praw i wolności, omawia poszczególne kategorie praw człowieka, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat prawa do wypoczynku; wyjaśnia przyczyny łamania praw człowieka, wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka, przedstawia sposób wyboru, metody działania oraz uprawnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, wyjaśnia, jaką rolę w systemie ochrony praw człowieka odgrywa Rzecznik Praw Obywatelskich, prezentuje sposób powoływania, metody działania oraz kompetencje Rzecznika Praw Dziecka; tłumaczy, czym są przemoc fizyczna, psychiczna, dręczenie, proponuje, jak na przemoc powinni reagować jej świadkowie, opowiada o różnych sposobach szukania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy, wskazuje instytucje, do których należy się zwrócić w przypadku wystąpienia przemocy domowej, podaje przykłady społeczności internetowych, analizuje własną przynależność do nich, przedstawia korzyści, jakie zyskują

użytkownicy internetu, aktywnie uczestniczy w przygotowaniu plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci; wskazuje, w jakich przypadkach odpowiedzialność ponosi sprawca, a w jakich jego rodzice lub opiekunowie, wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie wykroczeń i przestępstw, omawia uprawnienia i zadania policji, przedstawia prawa przysługujące obywatelom (zwłaszcza niepełnoletnim) w kontaktach z policją, charakteryzuje kompetencje i działania straży miejskiej (gminnej), przedstawia zadania Centralnego Biura Śledczego Policji; omawia zadania poszczególnych organów władzy w gminie, podaje przykłady zadań własnych i zleconych gminy, aktywnie uczestniczy w dyskusji o zadaniach gminy, wskazuje, które spośród zadań gminy są najpilniejsze i uzasadnia swoje zdanie, przedstawia, jak jest uchwalany budżet obywatelski, wskazuje korzyści wynikające z jego funkcjonowania, wymienia zadania samorządów terytorialnych, zawodowych, uczniowskich i porównuje te jednostki, tłumaczy, czym się różni gmina wiejska od gminy miejsko-wiejskiej i miejskiej, określa, jaki charakter ma gmina, w której mieszka; rozróżnia zadania rady powiatu i zarządu powiatu, odróżnia ich organy uchwałodawcze od wykonawczych, odszukuje informacje zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej, omawia zasady etycznego postępowania urzędników, tłumaczy konsekwencje łamania zasad etycznych w życiu publicznym, wyjaśnia, na czym polega różnica między wspólnotą narodową a etniczną, analizuje czynniki kształtujące poczucie tych wspólnot; tłumaczy znaczenie dziedzictwa narodowego, charakteryzuje elementy i wartości budujące polskie dziedzictwo narodowe, wylicza najważniejsze polskie święta narodowe i wskazuje wydarzenia historyczne, które są podczas nich upamiętniane; charakteryzuje więzi łączące obywatela i państwo, omawia konstytucyjne prawa i obowiązki obywatela RP, wyjaśnia zagadnienie tożsamości zbiorowej, wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością, charakteryzuje wartości obywatelskie i wyjaśnia ich wartość dla społeczeństwa, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno—kulturowych; omawia różnice w rozumieniu patriotyzmu dawniej i współcześnie, określa, w jaki sposób zachowanie młodych ludzi wpływa na los ich ojczyzny; wyjaśnia, na czym polega różnica między mniejszością narodową a etniczną, tłumaczy, dlaczego uchodźcom przysługują szczególne prawa, wymienia podstawowe prawa mniejszości w Polsce, podaje korzyści, jakie niesie dla Polaków poznawanie kultury mniejszości zamieszkujących Polskę; omawia cechy stereotypu, przytacza argumenty obalające wybrane stereotypy, przedstawia konsekwencje braku tolerancji w społeczeństwie, charakteryzuje przyczyny i skutki ksenofobii, określa różnice między ksenofobią a kosmopolityzmem, wskazuje różnice między narodem a państwem, omawia znaczenie suwerenności i przymusowości państwa, charakteryzuje poszczególne funkcje wewnętrzne i zewnętrzne państwa, tłumaczy, czym jest demokracja konstytucyjna, wyjaśnia i omawia zasady, na których opiera się funkcjonowanie demokracji i zasadę suwerenności narodu, wskazuje wady i zalety demokracji bezpośredniej i pośredniej, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej; tłumaczy zasadę konstytucjonalizmu, określa znaczenie zasady trójpodziału władzy i równowagi władz dla funkcjonowania demokracji, wyjaśnia, dlaczego w republikach obowiązuje zakaz sprawowania dziedzicznej i dożywotniej władzy, wymienia rozdziały *Konstytucji RP*, charakteryzuje poszczególne zasady ustroju RP zawarte w *Konstytucji RP*; tłumaczy, jak w pracy parlamentu przejawia się zasada przedstawicielstwa, wskazuje, czym wyróżnia się Zgromadzenie Narodowe, omawia kompetencje Sejmu i Senatu RP, charakteryzuje poszczególne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP, wyjaśnia, jakie znaczenie w państwie demokratycznym ma aktywność wyborcza obywateli; omawia poszczególne kompetencje Prezydenta RP z podziałem na politykę wewnętrzną i zagraniczną, opisuje procedurę tworzenia rządu, charakteryzuje poszczególne kompetencje rządu, określa, w jaki sposób współdziałają rząd i prezydent, analizuje dane zebrane w tabelach dotyczących frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich, aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu

dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów; przedstawia zasady działania sądów, wyjaśnia znaczenie zasad bezstronności i niezawisłości sędziów oraz ich immunitetu i nieusuwalności, tłumaczy, kim jest ławnik, wskazuje różnice między wymiarem sprawiedliwości a władzą sądowniczą, aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat immunitetów sędziowskich i przytacza trafne argumenty; omawia funkcje partii politycznych, opisuje partie prawicowe, centrowe i lewicowe, tłumaczy znaczenie kampanii wyborczej dla funkcjonowania partii, charakteryzuje systemy partyjne, wskazuje wady i zalety każdego z nich, tłumaczy, jak utworzyć partię polityczną, analizuje tekst ustawy o partiach politycznych, podaje nazwy partii politycznych, których przedstawiciele zasiadają w izbie niższej obecnej kadencji; - wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa zasada swobodnego zrzeszania się, tłumaczy, czym jest społeczeństwo obywatelskie, charakteryzuje działalność organizacji pozarządowych, wskazuje różnice między stowarzyszeniem a fundacją, charakteryzuje rodzaje wolontariatu, określa, jakie działania trzeba podjąć, aby zostać wolontariuszem; wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa, omawia funkcje sondaży, opisuje specyfikę mediów jednokierunkowych i interaktywnych, opowiada o poszczególnych funkcjach mediów, przedstawia rolę mediów społecznościowych w demokracji, podaje przykłady fake newsów i uzasadnia swój wybór, omawia zasady pracy i postępowania dziennikarzy, opisuje obszary tematyczne kampanii społecznych; omawia znaczenie współpracy międzynarodowej dla pokoju na świecie, charakteryzuje rolę ambasadora i konsula w polityce zagranicznej, podaje czas i okoliczności powstania ONZ, określa, ilu członków liczy ONZ, wymienia główne organy ONZ, opisuje genezę NATO, podaje nazwę głównego organu NATO, wskazuje na mapie państwa członkowskie NATO, wylicza wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska; omawia główne etapy integracji europejskiej, opisuje okoliczności powstania Unii Europejskiej, wskazuje na mapie państwa członkowskie UE, uwzględniając kolejne etapy rozszerzania organizacji, wymienia podstawowe uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej, analizuje tekst Deklaracji Schumana, podaje praktyczne przykłady realizacji celów UE; omawia przygotowania Polski do przystąpienia do UE, charakteryzuje poszczególne prawa obywatela UE, przedstawia znaczenie zasad europejskiego rynku wewnętrznego, tłumaczy, czym jest i jak działa strefa Schengen, wylicza cele, na które są w Polsce przeznaczane dotacje unijne, podaje przykłady wykorzystania przez Polskę funduszy unijnych, charakteryzuje zjawiska globalizacji i amerykańskiej kultury, tłumaczy, czym jest konsumpcjonizm i na czym polegają pomoc rozwojowa i pomoc humanitarna, charakteryzuje zmiany klimatu i określa ich skutki; omawia przyczyny i rodzaje konfliktów, - przedstawia źródła i rodzaje terroryzmu, na podstawie mapy charakteryzuje wybrane współczesne konflikty na świecie, omawia zagrożenia wynikające z cyberterroryzmu dla współczesnych państw i społeczeństw, aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych. Często zgłasza się na lekcji, posługuje się poprawnym językiem, udziela pełnych odpowiedzi. Aktywnie współpracuje w grupie.

**Dostateczny** – Uczeń posiada podstawową wiedzę przewidzianą podstawą programową. Podaje przykłady potrzeb człowieka z podziałem na kategorie, wskazuje różnice między potrzebami naturalnymi a społecznymi, wymienia podstawowe społeczne oczekiwania wynikające z pełnienia roli dziecka i ucznia oraz przykłady oddziaływania rodziny, szkoły i rówieśników na postawy i zachowania jednostki, przedstawia czynniki mające wpływ na samoocenę człowieka, podaje przykłady norm społecznych obowiązujących w wybranych społecznościach, wymienia zdrowe nawyki służące utrzymaniu higieny psychicznej oraz czynniki, które mogą wywołać kryzys psychiczny; wyjaśnia, czym jest grupa społeczna i wymienia jej cechy, główne zasady współpracy w grupie; podaje przykłady postaw jednostek

wobec konfliktu, wskazuje dobre i złe strony poszczególnych postaw wobec konfliktu, proponuje sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej, szkole i społeczeństwie, porównuje grupę nieformalną, koleżeńską z grupą zadaniową, wskazuje różnicę między idolem a autorytetem, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego uczuć, jakie towarzyszą ludziom podczas konfliktu; przytacza przykłady zachowań asertywnych, określa różnice między asertywnością a agresją; wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej, podaje funkcje rodziny i przykłady ich realizacji, wskazuje czynniki sprzyjające zacieśnianiu więzi rodzinnych, wylicza główne prawa i obowiązki dzieci w rodzinie, podaje podstawowe problemy zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu współczesnych rodzin, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego tego, jak w przeszłości obchodzono święta narodowe i religijne; wymienia działania, za pomocą których szkoła realizuje poszczególne funkcje, przytacza przykłady działań samorządu uczniowskiego, podaje formy organizacji życia społeczności szkolnej, wyjaśnia, jak należy reagować w sytuacji naruszenia praw ucznia lub pracownika szkoły; opisuje strukturę typowego budżetu domowego, podaje przykłady łamania praw konsumenta, ocenia, czy przykładowy budżet domowy został prawidłowo skonstruowany; określa funkcje praw człowieka, wymienia cechy praw człowieka, wyjaśnia, na czym polega szczególne znaczenie *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, tłumaczy sformułowania preambuły *Powszechnej deklaracji praw człowieka*; podaje przykłady wolności i praw człowieka i obywatela zagwarantowanych w *Konstytucji RP*, wskazuje przykłady praw pierwszej, drugiej i trzeciej generacji, odszukuje w *Konstytucji RP* fragmenty dotyczące wolności i praw politycznych; wymienia nazwy przykładowych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka, wyszukuje wiadomości o interwencjach Rzecznika Praw Obywatelskich, analizuje informacje umieszczone na stronie internetowej Rzecznika Praw Dziecka; tłumaczy, czym są społeczności internetowe, opowiada o zagrożeniach obecnych w środowisku sieciowym (cyberprzemoc), wymienia rodzaje cyberprzemocy i skutki przemocy, podaje zasady bezpiecznego korzystania z sieci, analizuje własne zwyczaje związane z wykorzystywaniem internetu, wyszukuje informacje o *Niebieskich kartach*; wymienia główne zasady odpowiedzialności prawnej nieletnich, wyjaśnia, dlaczego prawo inaczej traktuje niepełnoletnich i dorosłych, przytacza przykłady spraw, którymi zajmuje się straż miejska (gminna), podaje podstawowe uprawnienia straży miejskiej (gminnej), wskazuje uprawnienia przysługujące służbom porządkowym, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego bezpiecznego korzystania z sieci oraz unikania zagrożeń związanych z przestępczością; opisuje funkcjonowanie samorządu terytorialnego, wyjaśnia znaczenie zasad, na których opiera się funkcjonowanie samorządu terytorialnego, wylicza organy samorządu terytorialnego, wskazuje podobieństwa i różnice między państwem a samorządem terytorialnym, bierze udział w przygotowaniu prezentacji na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów; odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych gminy, określa sposób wyłaniania władz gminy oraz ich odwołania, bierze udział w dyskusji o zadaniach gminy, przytacza przykłady wpływu mieszkańców na życie gminy, odszukuje na stronach urzędu swojej gminy informacje o działalności młodzieżowej rady gminy, inwestycjach ze środków unijnych, budżecie obywatelskim, bierze udział w dyskusji o bieżących problemach społeczności lokalnej, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego strategii rozwiązania określonego problemu społeczności lokalnej; wyjaśnia sposób wyboru i odwołania organów powiatu, tłumaczy, jak są wyłaniane i odwoływane organy wojewódzkie, uczestniczy w przygotowaniu prezentacji dotyczącej działań podjętych przez władze swojego powiatu i województwa, uczestniczy w dyskusji na temat znaczenia współpracy między władzami samorządowymi a państwowymi dla funkcjonowania województwa; wyjaśnia, czym jest Biuletyn Informacji Publicznej, podaje prawa obywatela w kontaktach z urzędami, odnajduje informacje o projektach zrealizowanych w gminie w ramach budżetu obywatelskiego, wyjaśnia, czemu



przestrzeganie zasad etycznych jest ważne w życiu publicznym; wyjaśnia, czym są naród i wspólnota etniczna, określa, czym jest tożsamość narodowa, wylicza przykładowe elementy i wartości składające się na polskie dziedzictwo narodowe, wyszukuje informacje o polskich zabytkach i miejscach wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, bierze udział w grupowym opracowaniu zagadnienia ochrony polskiego dziedzictwa i pamięci o przeszłości narodu; określa, czym jest tożsamość europejska, podaje definicję narodowości raz przykłady Polek i Polaków, których postępowanie było realizacją wartości obywatelskich, bierze udział w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno—kulturowych; podaje przykłady działań patriotycznych w gospodarce; wyjaśnia, czym są mniejszość narodowa i etniczna, podaje nazwę języka regionalnego uznanego w polskim prawie, rozróżnia imigrantów, emigrantów i uchodźców, tłumaczy, czym jest azyl, wymienia mniejszości narodowe i etniczne we współczesnej Polsce, gromadzi informacje na temat inicjatyw kulturalnych podejmowanych przez środowiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego koncepcji kampanii informacyjnej popularyzującej dorobek wybranych mniejszości narodowych lub etnicznych mieszkających w Polsce; wyjaśnia, czym są stereotypy, podaje definicję nietolerancji, określa, czym jest ksenofobia, objaśnia, czym są szowinizm, rasizm i antysemityzm, wskazuje skutki szowinizmu, rasizmu i antysemityzmu, tłumaczy, czym jest kosmopolityzm, podaje definicję Holokaustu, opracowuje sposoby przeciwdziałania nietolerancji, bierze udział w dyskusji o granicach tolerancji, opowiada o swoich wrażeniach po przeczytaniu tekstu źródłowego; wylicza podstawowe funkcje państwa, rozróżnia funkcje wewnętrzne i zewnętrzne państwa, wskazuje różnicę między monarchią a republiką, podaje główne różnice między demokracją, autorytaryzmem a totalitaryzmem, wymienia zasady, na których opiera się funkcjonowanie demokracji, wyjaśnia, czym się różni demokracja bezpośrednia od pośredniej, wymienia podstawowe formy demokracji bezpośredniej, wskazuje na mapie Europy monarchie i republiki, określa korzyści, jakie daje obywatelom ustroj demokratyczny, bierze udział w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej; wyjaśnia, czym jest państwo prawa, tłumaczy, czym są akty prawne, i podaje ich główne rodzaje, wskazuje główne aspekty określone w konstytucji, podaje, jaką funkcję pełni Trybunał Konstytucyjny, wylicza podstawowe zasady ustroju Polski zawarte w *Konstytucji RP*, wymienia wartości, do których odwołuje się preambuła *Konstytucji RP*, odnajduje w *Konstytucji RP* rozdziały, w których zostały opisane wolności, prawa i obowiązki obywateli, znajduje potrzebne informacje we fragmencie ustawy o referendum ogólnokrajowym, wymienia sprawy, które mogą być poddane pod referendum ogólnokrajowe; wyjaśnia, jak Sejm i Senat RP podejmują decyzje, kto kieruje pracami obu izb oraz ile trwa kadencja posłów i senatorów, tłumaczy, czym jest immunitet, wylicza główne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP, wymienia główne etapy procesu ustawodawczego, określa, kto w Polsce może wystąpić z inicjatywą ustawodawczą, wyjaśnia, jakie uprawnienia w trakcie prac nad ustawą posiada prezydent, wyszukuje informacje o ugrupowaniach politycznych, które mają swoje kluby lub koła w sejmie, przyporządkowuje je do koalicji i opozycji; przedstawia główne zasady wyboru Prezydenta RP, omawia kompetencje Prezydenta RP, wyjaśnia, jak są powoływani premier i Rada Ministrów, omawia kompetencje rządu, wylicza Prezydentów RP po 1989 r., określa, za kadencji którego prezydenta uchwalono *Konstytucję RP*, odszukuje w internecie wiadomości na temat decyzji obecnego rządu, które wpłynęły na życie jego rodziny,; podaje zasady działania sądów, wymienia zadania trybunałów, na podstawie tekstu źródłowego przytacza przykłady spraw, którymi zajmują się współczesne sądy, wyjaśnia, jakie znaczenie ma dla obywateli dwuinstancyjność postępowania sądowego, odszukuje informacje na temat ostatniego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, bierze udział w dyskusji na temat immunitetów sędziowskich; przedstawia zawartość programu politycznego partii, określa, w jaki sposób partie dążą do osiągnięcia swoich celów, przedstawia systemy

partyjne, tłumaczy, czym są koalicja i opozycja w parlamencie, wymienia nazwy największych polskich partii politycznych, wyjaśnia, czym jest statut partii, wyszukuje potrzebne informacje w tekście ustawy o partiach politycznych; wyjaśnia, co oznacza prawo do swobodnego zrzeszania się, przytacza przykłady działań organizacji pozarządowych, wymienia cele działalności ogólnopolskich organizacji młodzieżowych, wylicza przykładowe działania podejmowane przez związki zawodowe, odszukuje informacje o organizacjach pozarządowych, które funkcjonują w najbliższej okolicy, uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego założenia stowarzyszenia lub akcji wolontariackiej; określa, do czego służą sondaże, tłumaczy, czym jest wolność słowa, wylicza funkcje mediów, podaje zalety i wady mediów społecznościowych, wymienia główne zasady etyki dziennikarskiej, określa, czym jest kampania społeczna, podaje definicję spotu wyborczego, wskazuje pozytywne i negatywne skutki rozwoju środków masowego przekazu dla społeczeństwa, porównuje sposób przedstawienia jednego wydarzenia w artykułach z kilku źródeł i oddziela fakty od opinii, gromadzi materiały dotyczące wybranej kampanii społecznej, wskazuje funkcje mediów przejawiające się w stronach internetowych, które odwiedza, znajduje informacje na temat wyników wybranego badania opinii publicznej; wskazuje przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej, wymienia podstawowe zadania ambasadora i konsula, wylicza główne cele i działania ONZ, tłumaczy, czemu służą misje pokojowe ONZ, określa najważniejsze cele NATO, przytacza przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO, odszukuje informacje o przypadku zastosowania weta w czasie obrad Rady Bezpieczeństwa ONZ, ocenia, czy ONZ odgrywa ważną rolę we współczesnym świecie, i uzasadnia swoje zdanie; wymienia główne przyczyny integracji europejskiej, na podstawie mapy podaje nazwę państwa, które przystąpiło do UE później niż Polska, wylicza nazwy głównych organów Unii Europejskiej, odszukuje w Deklaracji Schumana potrzebne informacje, bierze udział w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej; wylicza podstawowe prawa obywatela UE, wymienia cztery najważniejsze zasady europejskiego rynku wewnętrznego, przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników i osób podróżujących, określa źródła funduszy unijnych i główne kierunki ich dysponowania, gromadzi informacje na temat inicjatyw polskiego rządu zgłoszonych na forum Unii Europejskiej; wylicza podstawowe prawa obywatela UE, wymienia cztery najważniejsze zasady europejskiego rynku wewnętrznego, przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników i osób podróżujących, określa źródła funduszy unijnych i główne kierunki ich dysponowania, gromadzi informacje na temat inicjatyw polskiego rządu zgłoszonych na forum Unii Europejskiej; tłumaczy, na czym polega terroryzm, wymienia skutki terroryzmu, określa skutki konfliktów, odszukuje informacje na temat cyberterroryzmu, znajduje w internecie wiadomości o zbrodniach ludobójstwa popełnionych w XX w., bierze udział w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych. Umie wypowiadać własne zdanie na dany temat, stawia pytania. Pracuje na lekcji, czasami sam się zgłasza, jego wypowiedzi są niepełne; aktywnie współpracuje w grupie.

**Dopuszczający** – Uczeń wykazał się znajomością wiedzy koniecznej, określonej podstawą programową. Wyjaśnia, czym jest społeczeństwo, podaje przykłady potrzeb człowieka i ról społecznych, wymienia osoby, podmioty oraz instytucje, które mają wpływ na rozwój młodego człowieka i zaspokajanie jego potrzeb, podaje przykłady norm społecznych, przytacza przykłady pozytywnych i negatywnych wzorców zachowań funkcjonujących w swoim środowisku rówieśniczym, wyjaśnia, czym są zdrowie psychiczne i depresja; podaje rodzaje grup społecznych, wymienia grupy społeczne, do których należy, przytacza przykłady korzyści wynikających z bycia w grupie, wymienia typowe konflikty występujące w szkole i

grupie rówieśniczej, określa, jakie zachowania prowadzą do sporów, wymienia podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej i w szkole, podaje przykłady autorytetów; tłumaczy, czym są dyskusja i debata, podaje przykłady sytuacji, w których młody człowiek powinien zachować się asertywnie, gromadzi argumenty o szkodliwości używek; tłumaczy, czym jest rodzina, wylicza podstawowe wartości kształtujące życie rodzinne, opowiada o roli rodziców, dzieci i osób starszych w rodzinie, przedstawia wartości ważne dla jego rodziny; wylicza podstawowe funkcje szkoły, podaje podstawowe prawa i obowiązki ucznia, określa, kto tworzy samorząd uczniowski, znajduje potrzebne informacje w statucie swojej szkoły, rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia, wskazuje osoby, u których może szukać pomocy w przypadku naruszania praw ucznia; wyjaśnia, czym jest gospodarstwo domowe, tłumaczy pojęcie budżetu, odróżnia dochody rodziny od wydatków, wymienia podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego, wyjaśnia, kim jest konsument, wylicza podstawowe prawa przysługujące konsumentowi, wypełnia typowy formularz reklamacyjny, oblicza podstawowe dochody i wydatki gospodarstwa domowego; tłumaczy, czym są prawa człowieka, wyjaśnia, czym jest *Powszechna deklaracja praw człowieka*, przedstawia podstawowe prawa zawarte w *Konwencji o prawach dziecka*, podaje przykłady łamania praw dziecka; podaje przykładowe prawa i wolności, wylicza kategorie praw człowieka; podaje przykładowe prawa i wolności, wylicza kategorie praw człowieka; wyjaśnia, czym jest przemoc i kogo dotyczy, podaje przykłady przemocy, wskazuje przykładowe osoby i instytucje, do których można się zwrócić w sytuacji doświadczania przemocy, wymienia główne zalety i wady korzystania z internetu; tłumaczy, kim są niepełnoletni i nieletni, przytacza przykłady spraw, którymi zajmuje się policja, wylicza podstawowe uprawnienia policji, podaje główne prawa przysługujące obywatelom w kontaktach z policją; wyjaśnia, czym jest samorząd, wymienia rodzaje samorządów działających w Polsce oraz zasady działania samorządu terytorialnego, podaje przykłady zadań samorządów, wymienia jednostki podziału terytorialnego w Polsce, podaje nazwy gminy, powiatu i województwa, w których mieszka, oraz nazwy województw sąsiednich, odczytuje dane z wykresu; wymienia organy władzy w gminie, wskazuje, jakich organów dotyczą wybory samorządowe, wylicza podstawowe zadania gminy, wyjaśnia, czym jest budżet obywatelski, bierze udział w przygotowaniu prezentacji na temat swojej gminy/ swojego miasta; - wymienia przykładowe zadania powiatu, wylicza organy powiatu, podaje organy województwa, wymienia przykładowe zadania samorządu wojewódzkiego, wskazuje, gdzie znajdują się siedziby władz powiatu i województwa, w których mieszka; odszukuje stronę internetową własnego urzędu gminy, starostwa powiatowego, urzędu marszałkowskiego, tłumaczy, czym jest korupcja, przytacza przykłady aktywności obywatelskiej, wskazuje problemy społeczne występujące w jego społeczności lokalnej; wskazuje, jakie więzi łączą jednostkę z ojczyzną i małą ojczyzną, wymienia i opisuje symbole RP, podaje sytuacje, w jakich najczęściej wykorzystuje się symbole narodowe, wylicza wybrane święta narodowe, przedstawia zasady właściwego zachowania w trakcie uroczystości państwowych, świąt narodowych, wobec symboli narodowych, odczytuje dane z wykresu; - wyjaśnia, czym jest obywatelstwo, tłumaczy, do czego służy paszport, wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela RP, podaje przykłady wartości obywatelskich; wyjaśnia, czym są patriotyzm i patriotyzm lokalny, wymienia przejawy patriotyzmu, określa, jakie zachowania składają się na postawę patriotyczną, wylicza sposoby wyrażania patriotyzmu na co dzień przez uczniów; określa różnicę między obywatelami RP a cudzoziemcami, odczytuje z mapy, gdzie znajdują się największe skupiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, wyjaśnia, czym jest Polonia, znajduje na mapie państwa, w których występuje najliczniejsza Polonia; tłumaczy, czym jest tolerancja, rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, wyjaśnia, czym są hejt i mowa nienawiści; określa, czym jest państwo, podaje cechy państwa, wymienia nazwy

współczesnych ustrojów politycznych; określa znaczenie konstytucji w państwie, wymienia główne rodzaje władzy państwowej, opisuje konstrukcję tekstu *Konstytucji RP*; określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę ustawodawczą, podaje skład polskiego parlamentu, wymienia podstawowe kompetencje Sejmu i Senatu RP, odczytuje dane z wykresu dotyczącego aktywności ustawodawczej sejmiku; określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę wykonawczą, wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP, wyjaśnia, kim jest premier i czym jest Rada Ministrów, podaje, czym zajmuje się rząd, odczytuje dane z tabel dotyczących frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich, gromadzi informacje o składzie osobowym urzędującej Rady Ministrów (imię i nazwisko premiera i ministra odpowiedzialnego za sprawy edukacji); określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę wykonawczą, określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę sądowniczą, wyjaśnia, co nazywamy wymiarem sprawiedliwości, przedstawia rolę sędziów, tłumaczy, kim są prokurator, obrońca i obrońca z urzędu; wyjaśnia, czym są partie polityczne, wymienia rodzaje partii politycznych, podaje elementy kampanii wyborczej partii, wylicza systemy partyjne; wyjaśnia, czym są partie polityczne, wymienia rodzaje partii politycznych, podaje elementy kampanii wyborczej partii, wylicza systemy partyjne; wyjaśnia, czym jest opinia publiczna, wymienia rodzaje mass mediów, wskazuje różnice między mediami komercyjnymi a publicznymi, objaśnia, czym są fake newsy i bańki informacyjne oraz fakty od opinii i komentarzy; - wyjaśnia, czym są polityka zagraniczna i współpraca międzynarodowa, rozwija skrót ONZ, przytacza przykłady inicjatyw ONZ, podaje pełną nazwę NATO, wymienia przykłady działań NATO, odczytuje z mapy nazwy państw członkowskich NATO, odczytuje dane z wykresu prezentującego wyniki badań opinii publicznej; podaje datę i miejsce utworzenia Unii Europejskiej, wylicza najważniejsze zadania UE, odpowiada, czym jest euro, odczytuje z mapy nazwy państw członkowskich UE; podaje datę wejścia Polski do UE i określa sposób, w jaki Polacy podjęli decyzję, wskazuje główne korzyści, które wynikły dla Polski, jej obywateli i polskich firm z przystąpienia do UE, szuka informacji do broszury o sposobach wykorzystywania funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim mieście; wyjaśnia, czym jest globalizacja, przytacza przykłady globalizacji z codziennego życia, podaje przykłady pomocy dla krajów rozwijających się, tłumaczy, czym jest zjawisko ocieplania klimatu, podaje główne różnice między sytuacją w krajach Północy i Południa. podaje główne przyczyny konfliktów zbrojnych, wyjaśnia, czym jest ludobójstwo, przytacza przykłady działań terrorystycznych, odczytuje z mapy informacje o wybranych współczesnych konfliktach na świecie oraz wyniki badań opinii publicznej dotyczących zagrożenia terroryzmem w Polsce. Uaktywnia się tylko na wyraźne polecenie nauczyciela; jego wypowiedzi są niejasne i niepełne, nie unika współpracy z grupą, ale nie wykazuje w tym własnej inicjatywy.

Jeżeli uczeń nie spełnia wymagań niezbędnych do uzyskania oceny dopuszczającej, nie jest w stanie rozwiązać zadań o niewielkim stopniu trudności, nie wykazuje chęci wyrównania braków, które uniemożliwiają dalsze zdobywanie wiedzy wówczas otrzymuje ocenę niedostateczną.

**Rozkład oparty na programie nauczania *Dziś i jutro* autorstwa Barbary Furman, na bazie opracowań wydawnictwa Nowa Era.**